

Unutsaq, terror yenidən qayıdar!

əvvəli ötən sayımızda

Oktyabr 1894-cü il. Ərzurum. Türkiyə. Ərzurum şəhərində və onun ətraflarında “Hnçak” terror təşkilatının xaricdən rəhbərlik etdiyi erməni quldur birləşmələrinin başkəşənləri müsəlman əhalisini kütləvi sürətdə qətlə yetirmişlər. O günlərin qanlı qəddarlıq təsvir etmək mümkün deyildir. “Erməni terror və quldur birləşmələrinin bəşəriyyətə qarşı törətdikləri cinayətlər mövzusunı araşdırarkən müəlliflərin əksəriyyətinin “qətliam” kimi tutumlu sözlə ifadə etdiyi misli görünməmiş qəddarlıq üsullarının tam mənzərəsi aydın görünür: erməni qulduru kəndlinin ayaqlarını ağaca bağlayaraq, onu cəmdək kimi şaqqalayırdı; südəmə uşaqları göyə ataraq, havadaca qılıncla tikə-tikə edirdilər; hamilə qadınların qarınlarını yırtır və hələ doğulmamış insanı eybəcər hala salırdılar; insanların başının dərisini soyur, qadınların döşlərini kəsir, qocaların gözlərini çıxarır, əl-ayaqlarını qılinc-xəncərlə vurub kəsir, uşaqları kütləvi halda diri-diri yandırırıdılar...”

Oktyabr 1894-cü il. Bitlis. Türkiyə. Bitlis şəhərində və onun ətraflarında “Hnçak” erməni terror təşkilatının saqqallıları müsəlman əhaliyə qarşı qətliam törətmişlər. Onların əmlakı talanmış, evləri yandırılmışdır. Müxtəlif tədqiqatçılar insanlara erməni nifrətinin - öz ifadəsini kütləvi terrorun təşkilində və həyata keçirilməsində tapan bu nifrətin həqiqi səbəbini axtarmağa çalışmışlar. “Böyük Ermənistan - dənizdən dənizə ölkə” yaradılması ideyası əzəldən cəfəng xülya olduğuna görə onu heç kim ciddi qəbul etməmişdir. Məsələn, “Rusiya ermənilərin kütləvi şüurunda” məqaləsinin müəllifi Svetlana Lurye də həmin suala bir daha ağlabatan cavab tapmayaraq, erməni yazıçısı Qrant Matevosyanın heç nəyi aydınlaşdırmayan, amma pafosla dolu olan bu sözlərini misal gətirir: “ Biz özümüzü də, xalqı da aldatmalıyıq və məğlubiyyəti qəbul etməməliyik”. Rusiyanın 1908-ci il arxiv sənədlərində erməni terrorizminin qaynaqlarını izah etməyə daha bir cəhd göstərilmişdir: “ Erməni psixikasının fərqləndirici xüsusiyyətləri milli qapalıqdan və başqa xalqlara qarşı buradan irəli gələn nifrət və ədavətdən, mərhəmətsiz xudbinlikdən və özünəməftunluqdan ibarətdir. Bu keyfiyyətlərlə yanaşı, əsrlər boyu köləlik nəticəsində ikiüzlülük - güclülər qarşısında baş əymək və onlara yaltaqlanmaq, eyni zamanda, nə isə bir şeylə ziyan vurmağa can atmaq xisləti də əmələ gəlmişdir. Yeni-yeni xalqlarla daimi əlaqələr

ermənilərdə ticarətə, bununla bərabər, yalançılığa və sərvət toplamağa meyli gücləndirmişdir, üstəlik, elə həmin tarixi səbəblərə görə onlar özlərində müşahidəçiliyi gücləndirərək, kapitalın nəinki insanın, həm də dövlətin həyatında necə böyük qüvvə olduğunu anlamışlar... Rasionalizm erməniləri monofizitizmə, yəni İsanın İlahi insan olduğunu inkar etməsinə gətirib çıxarmışdır. Ermənilər Ümumdünya Kilsə Şurası tərəfindən lənətlənmiş, yəni oradan qovulmuşlar. Qərbdən uzaqlaşan və türklərin hakimiyyəti altına düşən ermənilər öz küfrlüyü ətrafında birləşərək, özlərinə daha da qapanıb qalmışlar... Ermənilər, bir növ, qıvrılıaraq quyuda pusquda duran və ətrafdakılardan kimisə çalmaq üçün məqam gözləyən ilanı xatırladırdılar”.

Noyabr 1894 - cü il. Hələb. Türkiyə. “Hnçak” terror təşkilatının göstərişini yerinə yetirən erməni cəlladlar Türkiyənin Hələb şəhərində və onun ətraflarında dinc əhalini vəhşicəsinə qırıb-çatmışlar. Bu cür qanlı hadisələr Harput, Urfa, Sivas, şəhərlərində də baş vermişdir.

Noyabr 1894-cü il. Diyarbəkir. Türkiyə. “Hnçak” terror təşkilatının xaricdən idarə etdiyi erməni quldur birləşmələri Türkiyənin Diyarbəkir şəhərində və onun ətraflarında müsəlman əhaliyə qanlı divan tutmuşlar.

Noyabr 1894-cü il. Adana. Türkiyə. “Hncak” terror təşkilatından alınmış və o dövr üçün təkmil olan silahla təmin edilmiş erməni quldurlar Türkiyənin Adana şəhərində və onun ətraflarında dinc əhaliyə qanlı divan tutmuşlar.

Noyabr 1894-cü il. Maras. Türkiyə. “Hnçak” terror təşkilatının yaratdığı erməni quldur birləşmələri Türkiyənin Maras şəhərində və onun ətraflarında müsəlman əhaliyə qəddarcasına divan tutaraq, qanlı qırğın törətmişlər. Hətta Fransanın Türkiyə sarayı yanındakı səfiri, özünün ermənipərəst baxışları ilə tanınan cənab Kambonun məlumatında erməni terrorçuların törətdikləri “vəhşicəsinə siyasi qətlər”in siyahısı var. O, türklərə və kürdlərə müntəzəm olaraq basqın edən “ermənilərin törətdikləri kütləvi iğtişaşlar” barədə, habelə “bir çox ermənilərin türklərdən deyil, məhz öz terrorçularından can qurtararaq Rusiyaya qaçdıqları” barədə məlumat verir.

Noyabr 1894-cü il Kayseri. Türkiyə. “Hnçak” erməni terror təşkilatının şöbələri “böyük Ermənistan - dənizdən dənizə ölkə” yararmaq şüari altında Türkiyənin Kayseri şəhərində və onun ətrafında dinc müsəlman əhalinin kütləvi sürətdə qətlə yetirilməsini təşkil

etmişlər.

Rus tətqiqatçısı V.L.Veliqonun məlumatına görə, məhz həmin dövrdə erməni prixod məktəblərində uydurma “böyük Ermənistan” və ermənilərin bütün qonşularını mədəniləşdirmək vəzifəsi haqqında tədris vəsaitləri canfəşanlıqla yayılırdı. Həmin məktəblərdə, paytaxtı Tiflis olmaqla, “böyük Ermənistan”ın sərhədlərinin az qala, Voronejdək gedib çıxdığı xəritələri də yayılırdı. Bir müddət sonra “Daşnaksutyun” erməni terror təşkilatının ideoloqu Ov.Kacaznuni açıqca bəyan edəcək ki, “böyük Ermənistan -dənizdən dənizə ölkə” yaratmaq ideyaları erməni xalqının arzu-istəyi deyil, məhz tələbidir, bu tələbləri o, erməni xalqı öz qarşısında və bütün bəşəriyyət qarşısında ciddi şəkildə qoymuşdur.

19 dekabr 1917-ci il. “Qanlı Andranik”in bəyanatı yayılmışdır. Bəyanatda deyilir: “Ögər məni Ermənistanın oğlu bilirsinizsə, ... türkləri və azərbaycanlıları, kürdləri və yəhudiləri qırmaq üçün günü sabah Ərzuruma yollanıram və heç kim məni dayandıra bilməz”. O illərdə erməni terror və quldur birləşmələri öz cinayətlərini regionda “Rusiyanın mənafeələrinin güclənməsinə qayğı” ilə əsaslandırırdılar. Lakin faktlar bunun əksini sübut edir. Rusiyanın xarici işlər naziri S.D.Sazonov həmin dövrdə “Nazirlər Sovetinə erməni məsələsi barədə” məruzəsində yazırdı ki, “...Qafqaz ermənilərinin rusiyapərəst əhval-ruhiyyə (çətin ki səmimi olsun) göstərməsi, onların bu məsələdə rolunu nəzərə alaraq, onlara iltifatlı münasibətə gətirib çıxarmamışdır. Ermənilərlə Rusiya hökuməti arasında baş verən hər cür münaqişələr, müntəzəm xarakter daşısa da, Yaxın Şərq bərsində böyük vəzifələrimizə ziyan vura bilər”. Tədqiqatçı Qeribinin fikrincə, “xristian ermənilər”in zorakılığına məruz qalan rus kəndlisi müsəlman Azərbaycanında sığınacaq axtarır.

29 dekabr 1917-ci il. Sovet hökuməti “Türkiyə Ermənistanı haqqında” Dekret vermişdir. Dünya inqilabı ideologiyasını təbliğ edən kommunistlər erməni terror təşkilatlarının Türkiyə ərazisində törətdikləri əməllərə həmin sənədlə, əslində, qanuni don geydirmişlər. Təsədüfi deyil ki, kommunist hərəkatının rəhbəri V.İ.Lenin bu Dekretin həyata keçirilməsini “Daşnaksütyun” beynəlxalq terror təşkilatının müsəlmanlara qarşı özünün qəddarlığı ilə ad çıxaran üzvü Stepan Şaumyana müvafiq mandatla həvalə etmişdi. O isə vəziyyətdən istifadə edərək, erməni terror dəstələrini - “qanlı Andranik”in (Andranik Ozanyan Torosi) iri quldur birləşməsini, müsəlman uşaqları

oğurlamaqla məşğul olan Tatevos Amirovun quldur dəstəsini, qatil Stepan Lalayevin cinayətkar qrupunu və başqalarını başına topladı.

“Daşnaksütyun” erməni terror təşkilatının üzvü S.Şaumyan Bakı kommunistləri adından çıxış edərək, Azərbaycan dövlətçiliyinin mövcud olmasının mümkünlüyü fikrini belə yaxına qoymurdu. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev bu barədə bildirmişdir: “Birinci dünya müharibəsindən, Rusiyada baş vermiş 1917-ci il fevral və oktyabr çevrilişlərindən məharətlə istifadə edən ermənilər öz iddialarını bolşevik bayrağı altında reallaşdırmağa nail oldular. 1918-ci ilin mart ayından etibarən əksinqilabçı ünsürlərlə mübarizə şüarı altında Bakı Kommunası tərəfindən, ümumən, Bakı quberniyasını azərbaycanlılardan təmizləmək məqsədi güdən mənfur plan həyata keçirməyə başladı. Həmin günlərdə ermənilərin törətdikləri cinayətlər Azərbaycan xalqının yaddaşında əbədi həkk olunmuşdur. Minlərlə dinc azərbaycanlı yalnız milli mənsubiyyətinə görə məhv edilmişdir. Ermənilər evlərə od vurmuş, insanları diri-diri yandırmışlar. Milli memarlıq incilərini, məktəbləri, xəstəxanaları, məscid və digər abidələri dağıtmış, Bakının böyük bir hissəsini xarabalığa çevirmişlər. Azərbaycanlıların soyqırımını Bakı, Şamaxı, Quba qəzalarında, Qarabağda, Zəngəzurda, Naxçıvanda, Lənkəranda və Azərbaycanın başqa bölgələrində xüsusi qəddarlıqla həyata keçirilmişdir. Bu ərazilərdə dinc əhali kütləvi sürətdə qətlə yetirilmiş, kəndlər yandırılmış, milli mədəniyyət abidələri dağıdılıb məhv edilmişdir”.

Dekabr 1917-ci il. Fövqəladə İstintaq Komissiyasının üzvü N.Mixaylovun məruzəsində göstərilirdi ki, Bağır dərəsində süngülərlə dəşik-dəşik edilmiş 5 müsəlmanın meyiti tapılmışdır. Elə o vaxt Camaxlı stansiyası yaxınlığında məhz həmin üsulla qətlə yetirilmiş 22 Azərbaycan kəndlisinin meyiti aşkar edilmişdir. Meyitlərin gözləri çıxarılmışdı. Təxminən o günlərdə Ərəblər kəndində süngülərlə dəşik-dəşik edilmiş, gözləri çıxarılmış 8 azərbaycanlının meyiti tapılmışdır. Onların arasında döşləri kəsilmiş qadınlar da vardı. Ölülərdən bir az kənarda müsəlmanların müqəddəs kitabı - Quran peyinin içində tapdanmışdı. Azaxşam Azərbaycan kəndində 9 qadın və 9 uşaq öldürülmüşdür. Kürdlərin yaşadığı Kürd kəndində 67 cəsəd tapılmış, uşaqların meyitləri qanova atılmışdır. Fövqəladə İstintaq Komissiyasının üzvü N.Mixaylovun məruzəsində

göstərilir ki, “ermənilər körpə uşaqları göyə atır və qılıncla doğram-doğram edirdilər”. Həmin Kürd kəndində evlərdə mismarla divarlara vurulmuş müsəlmanlar aşkar olunmuşdur. İstintaq dəqiq müəyyən etmişdir ki, sadalanmış bütün bu vəhşilikləri bölgədə fəaliyyət göstərən erməni quldur birləşməsi törətmişdir.

Akademik Ziya Bünyadovun məlumatlarına görə, elə həmin il “Daşnaksütyun” erməni terror təşkilatı Trabzon, Bitlis, Ərzurum şəhərlərində yerli əhalini vəhşicəsinə qırıb-çatmışdır. Faktlar generallar Prjevalskinin və Odiselidzenin məlumatları ilə təsdiqlənir.

Dekabr 1917-ci il - iyun 1918-ci il. Erməni quldurların silahlı

birləşmələri İrəvan quberniyasında 200 azərbaycanlı kəndini dağıtmışlar. Şahidlər təsdiqləmişlər ki, dinc insanlara görünməmiş dəhşətli qəddarlıqla işgəncələr verib öldürürdülər. Sağ qalanlar dağlara qaçmış, lakin orada acından ölmüşlər. 100 min azərbaycanlı İrəvan, Eçmiədzin, Şərir qəzalarını tərk etmişdir. Bu faktları erməni tarixçilərinin özləri də təsdiqləyirlər. 1918-ci ildə Arsen Amiryan “Bakinski raboçi” qəzetində yazırdı: “Daşnaklar İrəvan quberniyasında 200 müsəlman kəndini dağıtmışlar. Camaat evsiz-əşiksiz və çörəksiz qalmışdır. Daşnaklar müsəlman kəndlilərini bax, beləcə qırırlar”.

Yeni Azərbaycan.- 2024.- 11 dekabr, №228.- S.8.